

МІНІСТРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ У
ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

**ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ**

Методичні рекомендації

Запоріжжя

2017

Формування національно-патріотичного виховання учнівської молоді закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Методичні рекомендації

Рекомендовано:
Науково-методичною радою
НМЦ ПТО у Запорізькій області
як методичний посібник для
заступників директорів з
виховної роботи
протокол № 5 від 07.12.2017р.

Укладачі:

Грищенко Н.П., методист НМЦ ПТО у Запорізькій області
Головко Л.В., методист НМЦ ПТО у Запорізькій області

Відповідальний за випуск:

Паржницький О.В., директор НМЦ ПТО у Запорізькій області

Комп'ютерний набір та верстка, редагування та коректура:

Тарасенко О.С., лаборант НМЦ ПТО у Запорізькій області

Рецензент:

Попкова Е.І., старший викладач Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Зміст

	Стор.
Вступ	4
1. Формування національно-патріотичного виховання учнівської молоді закладів професійної (професійно-технічної) освіти	6
1.1. Мета національно-патріотичного виховання учнів у навчальних закладах	7
1.2. Завдання національно-патріотичного виховання учнів у навчальних закладах	9
1.3. Принципи національно-патріотичного виховання учнівської молоді	11
1.4. Іноваційні форми національно-патріотичного виховання учнівської молоді	13
Висновки	16
Література	17
Додаток	18

Вступ

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації навчально-виховного процесу.

Ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення.

Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді є формування в особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючий чинник розвитку суспільства й нації в цілому. Форми й методи виховання базуються на українських народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології.

Сьогодні сформоване соціальне замовлення на ефективні виховні системи й технології. Зростає увага до виховання засобами музеїв, театральної педагогіки, дитячого та юнацького спорту. Створюються реальні умови для прояву творчих здібностей молодих людей. Сучасна молодь добре інформована щодо процесів у різних сферах науки, техніки, соціального життя; динамічно оволодіває сучасними комунікаційними технологіями.

Усе це створює сприятливі умови для розвитку національно-патріотичного виховання як пріоритетної сфери соціального життя країни, підвищення його статусу та розвитку потенціалу, досягнення якісно нових результатів у духовно-моральному, патріотичному, трудовому, художньо-естетичному, екологічному вихованні підростаючого покоління.

Освіта – це засіб формування знань, світогляду і віри, мудрості і високої свідомості, добротності та культури. Головна мета освіти – сприяти розвитку характерів людей і поколінь, що досягається через синтез виховання і навчання, патріотизму і професійності, багатовікового досвіду народів на ґрунті національної філософії, розуміння того, що кожна людина – це неповторний світ, специфічно обдарованої від природи особистості, і завдання педагога полягає у тому, щоб допомогти пізнати себе, створити і реалізувати себе, бо тільки так повністю реалізує себе кожна нація. Гуманістичні ідеї освіти яскраво втілював великий мислитель Григорій

Сковорода, який відзначив, що головне для кожного – стати людиною, а це означає – стати собою, шляхом до чого є пізнання та самопізнання, творення і самотворення. Свідома діяльність людини, індивіда, який керується знаннями, професіоналізмом, усвідомленням власної відповідальності як за себе, так і за суспільство в цілому, має стати домінуючою тенденцією нашого часу. Тому формування особистості сучасного типу, громадянина й патріота суверенної Української держави є

одним із найважливіших завдань сьогодення, реалізація якого покладається на систему освіти, де провідна ланка – навчальний заклад.

Органічне поєднання навчання та виховання дає можливість забезпечити підготовку висококваліфікованих молодих робітників, молодь, свідомо діючу, морально зрілу, соціально небайдужу, адже ідеалом виховання є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна та національно свідомою людиною, яка наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм найкращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку та самовдосконалення.

Методичні рекомендації розраховані на заступників директорів з виховної роботи, класних керівників, вихователів гуртожитків, керівників гуртків та широке коло педагогічних працівників, які займаються виховною роботою у професійно-технічних навчальних закладах.

1. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Національно-патріотичне виховання має суспільний характер. Його складовими є сім'я, формальні та неформальні об'єднання, громадські організації, засоби масової інформації тощо. Отже, ми можемо стверджувати, що однією з особливостей прояву патріотичного виховання є його складові. Процес патріотичного виховання нерозривно пов'язаний з навчальними закладами. Мета професійно-технічних навчальних закладів полягає у вихованні почуття патріотичності, національної гордості, розуміння власних дій і життєвої позиції, досягненні сенсу життя та визначення свого місця у суспільстві, сприянні активній позиції, прагненні до милосердя, доброти, поваги, спонуканні до самовиховання та самовдосконалення. Отже, в умовах суспільних змін необхідно звернути ще більшу увагу на процес патріотичного виховання молоді. Саме національно свідомо, відповідальна за долю Батьківщини, вихована у душі поваги до українських традицій особистість здатна бути конкурентоспроможною, досягти високого рівня культури та активного включення в динамічну систему функціонування сучасного суспільства.

Одним з напрямів національного виховання є патріотичне виховання, яке є основою духовного розвитку особистості та полягає у формуванні громадянина-патріота України, розумінні громадського обов'язку й готовності стати на захист Вітчизни.

Українські національні пріоритети у сфері національного виховання полягають у спрямуванні науки на вітчизняне виробництво, впровадження як власних, так і зарубіжних технологій в усі галузі виробничої й економічної діяльності, на поліпшення підготовки національних висококваліфікованих і конкурентоспроможних кадрів, випереджаючий характер теоретичних та прикладних досліджень. У галузі освіти й виховання це передусім впровадження нових національних технологій у навчання й виховання особистості учня – громадянина-патріота, здатного утверджувати себе й незалежність української держави у світовому просторі.

Особливість національного виховання полягає не тільки у розвитку розумових здібностей учнів ПТНЗ, а й у формуванні активної життєвої ролі, небайдужої позиції до власної Батьківщини. Виховання почуття власної гідності, честі, людяності, прагнення до самовираження та самоствердження особистості є основними завданнями у формуванні морально-патріотичних якостей учнівської молоді ПТНЗ.

Національне виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, на ідеях і засобах народного виховання і народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що уособлюють вищі зразки виховної мудрості .

1.1. Мета національно-патріотичного виховання учнів у навчальних закладах

Мета національно-патріотичного виховання полягає у створенні засад для системної і цілеспрямованої діяльності щодо виховання молодшої людини - патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій української національної культури.

Національно-патріотичне виховання є складовою загального виховного процесу підростаючого покоління, головною метою якого є набуття молодими громадянами соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина Української держави, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури.

Здійснення системного національно-патріотичного виховання є однією з головних складових національної безпеки України.

Національно-патріотичне виховання формується на прикладах історії становлення Української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту.

Національно-патріотичне виховання включає в себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти; охоплює своїм впливом усі покоління; пронизує всі сторони життя: соціально-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну; спирається на освіту, культуру, науку, історію, державу, право.

Це передбачає визначення й реалізацію першочергових і перспективних заходів, спрямованих на формування активної життєвої позиції молодих громадян, психологічної готовності сумлінно виконувати свої службові обов'язки.

Революційні зміни у листопаді 2013 - березні 2014 р., війна на Сході країни продемонстрували готовність молодого покоління відстоювати національні цінності, українську державність, орієнтацію на фундаментальні орієнтири світової цивілізації; засвідчили виховання української молодшої людини в дусі толерантності і поваги до інших національних спільнот і релігійних конфесій, бажання долучитися до сім'ї народів, які творять спільний європейський дім.

Побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру, виховання ціннісного ставлення до соціального оточення та самої себе, національно свідомого, високоосвіченого, життєво компетентного,

толерантного громадянина - патріота, здатного до саморозвитку та самовдосконалення, відповідального перед своєю нацією.

Національно-патріотичне виховання має на меті формування національно-патріотичної свідомості, а саме: особистісної ідентифікації зі своєю нацією, віри в духовні сили та майбутнє країни, волі до праці на користь народу; усвідомлення моральних та культурних цінностей; знання історії, звичаїв, обрядів, символіки як всієї країни так і її регіонального різноманіття.

Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді є формування в особистості ціннісного ставлення до суспільства, держави та самої себе; відчуття свої належності до України, усвідомлення єдності власної долі з долею своєї країни; активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства й нації в цілому. Важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України: Київська Русь, Литовсько-Руська держава, козацька держава, Гетьманщина, УНР, ЗУНР. Особливого значення набуває порівняльно-історичні відомості про переривання державності в інших європейських країнах, які на сьогодні являють собою потужні європейські нації. Система патріотичного виховання передбачає формування історичної свідомості молодого покоління українців, що базується на вивченні історії боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху, особливо у XX-XXI століттях. Форми й методи виховання базуються на українських народних традиціях, надбаннях національної та світової педагогіки й психології.

Разом із тим національно-патріотичне виховання не повинно прищеплювати ідеї культурного імперіалізму, тобто способу споглядання світу лише очима власної культури. А тому вкрай важливо забезпечити усвідомлення учнями культурної різноманітності, толерантне ставлення до інших культурних цінностей, розуміння історичних витоків регіональних та національно-мовних особливостей України. Національно-патріотичне виховання не повинно сприяти недооцінюванню національних меншин України та інших націй. Для реалізації цього принципу вкрай важливо наголошувати на співпраці різних націй, демонструвати розвиток української нації шляхом взаємодії з іншими націями, висвітлювати приклади мирного співжиття та взаємодопомоги представників різних національностей системою національно-патріотичного виховання.

Інформованість молоді щодо різних сфер соціального життя; науки, техніки, освіти, оборони; а також безпосередня участь молоді у різних формах волонтерського руху, створюють сприятливі умови для розвитку всіх складових національно-патріотичного виховання як пріоритетної сфери соціального життя країни, підвищення його статусу та розвитку потенціалу, досягнення якісно нових результатів у вихованні підрастаючого покоління.

На сучасному етапі розвитку України, в умовах загрози денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає необхідність здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання молоді - формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до прав людини;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- верховенство права;
- рівність усіх перед законом;
- повага до національних символів;
- участь у громадсько-політичному житті держави;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

1.2. Завдання національно-патріотичного виховання учнів у навчальних закладах

Мети національно-патріотичного виховання можна досягти шляхом реалізації таких виховних завдань:

- утвердження в почуттях особистості патріотичних цінностей, поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби як виду державної служби, культивування ставлення до солдата як до державного службовця;
- визнання й забезпечення в реальному житті прав дитини як найвищої цінності держави і суспільства;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- формування етнічної та національної самосвідомості, любові до рідної землі, держави, родини, народу; визнання духовної єдності населення усіх регіонів України, спільності культурної спадщини та майбутнього;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови як духовного коду нації.

На сучасному етапі українського державотворення надзвичайно актуальною проблемою виховання у молодого покоління патріотичних почуттів, активної громадянської позиції, сприяння усвідомленню учнями свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей.

Державотворчі процеси, що відбуваються в Україні останнім часом, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів, відданих Вітчизні, готових до

плідної праці в ім'я рідного народу. Тому кожен педагогічний колектив повинен ефективно вирішувати складні завдання патріотичного та громадянського виховання молоді, які знайшли своє відображення в офіційних документах.

Метою національно-патріотичного виховання у навчальному закладі є формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків. Патріотичне виховання включає у себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти. Головною складовою патріотичного виховання є формування у молоді любові до рідної країни, що здійснюється в першу чергу сім'єю, безпосереднім соціальним оточенням через передавання певних культурних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань.

Організуючи виховну роботу з національно-патріотичного, громадянського виховання, потрібно враховувати, що в Україні історично склався широкий спектр регіонально-політичних та регіонально-культурних відмінностей, існує неоднозначне ставлення населення до багатьох подій минулого та сучасності. Саме патріотизм, громадянськість повинні об'єднувати українців, зберегти те, що протягом століть було нашою метою – створення незалежної держави.

Розглядаючи механізми реалізації виховного ідеалу, треба так побудувати навчально-виховний процес, щоб учні не були пасивним об'єктом, щоб вони брали активну участь у ньому під керівництвом педагогів. Навчальний заклад мусить стати для них маленькою Батьківщиною, яку вони люблять, яку вони разом з педагогами розбудовують, і честю, якою вони дорожать.

Національно-патріотичне та громадянське виховання молоді у навчальному закладі здійснюється за такими напрямками:

- державний – базується на забезпеченні державою системи героїко-патріотичного та патріотичного виховання;
- соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні та орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей й інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв і традицій українського народу;
- військовий – передбачає вивчення військової історії України, підвищення фізичної загартованості молоді в інтересах підготовки до захисту Вітчизни;
- психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, урахуванні їх у процесі підготовки юнаків до військової служби, проведенні методичної роботи з узагальнення та поширення передового досвіду героїко-патріотичного виховання, вдосконаленні форм і напрямів цієї діяльності;
- правовий – передбачає формування глибоких правових знань, прищеплення високої правової культури.

1.3. Принципи національно-патріотичного виховання учнівської молоді

У процесі організації національно-патріотичного виховання у навчальному закладі необхідно дотримуватись таких принципів:

- національної спрямованості – передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, свого народу, шанобливе ставлення до його культури;

- гуманізації виховного процесу – педагог зосереджує увагу на дитині як вищій цінності, враховує її вікові та індивідуальні особливості й можливості, не форсує її розвитку, спонукає до самостійності, задовольняє базові потреби учня, виробляє індивідуальну програму її розвитку, стимулює свідоме ставлення до своєї поведінки, діяльності, патріотичних цінностей;

- самоактивності і саморегуляції – сприяє розвитку у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; поступово виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках;

- культуровідповідності – передбачає єдність патріотичного виховання з історією та культурою народу, його мовою, народними традиціями та звичаями, які забезпечують духовну єдність, наступність і спадкоємність поколінь;

- політкультурності – інтегрованість української культури у європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування в учнівській молоді відкритості, толерантного ставлення до культури, мистецтва, вірування інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської;

- соціальної відповідності – обумовлює необхідність узгодженості змісту і методів патріотичного виховання реальній соціальній ситуації, в якій організовується виховний процес.

Запорукою ефективності виховного процесу є органічне поєднання системи принципів національно-патріотичного виховання в цілісну систему, яка забезпечить досягнення відповідних результатів – засвоєння загальнолюдських і українських національних цінностей.

Національно-патріотичне виховання – пріоритетний напрям усієї навчально-виховної роботи – на уроках і поза ними, тому що ми маємо виховувати особистість із розвинутою національно-патріотичною свідомістю, громадянина, який пишається історією свого краю, держави.

Особливу увагу слід звернути на посилення актуалізації та підвищення мотивації вивчення учнями дисциплін гуманітарного блоку: історії України, української мови та літератури, краєзнавства, художньої культури. Саме ці предмети сприяють формуванню в молоді цілісного розуміння таких засадничих принципів патріотичного виховання як відданість рідній Вітчизні, гордість за її соціокультурні та історичні здобутки.

Мова – найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що зв'язує віджилі, живущі і майбутні покоління народу в одне велике, історично живе ціле. Коли зникає народна мова, – народу немає більше. Рідна мова – кров національної культури, її титульна сторінка.

Твори української літератури є надзвичайно ефективним засобом патріотичного виховання учнів. На уроках літератури формуються моральні ідеали молоді на прикладах позитивних героїв художніх творів, встановлюється живий зв'язок далекого минулого із сучасністю, виховується почуття гордості за свою Батьківщину, свій народ.

Важко переоцінити значення предметів гуманітарного циклу в морально-політичній та психологічній підготовці майбутніх захисників Батьківщини.

У зв'язку із ситуацією в країні значно зростає роль військової підготовки у стінах навчального закладу, який безпосередньо (і в більшості випадків - раз у житті) дає юнакові знання і вміння, пов'язані з його майбутньою військовою діяльністю. Набуті в закладах освіти військові знання та навички визначатимуть рівень спроможності виконання конституційного обов'язку громадянином України щодо захисту Вітчизни. Саме навчальні заклади є єдиним центром з підготовки всіх без винятку юнаків (незалежно від того, будуть вони призвані на строкову військову службу чи ні в мирний час) до захисту Вітчизни. В цій ситуації надзвичайно зростає роль предмета «Захист Вітчизни» як складової частини військово-патріотичного виховання, яка повинна бути спрямована на підготовку юнаків у теоретичному, практичному, фізичному і психологічному плані до майбутньої військової діяльності.

На уроках математики, фізики, хімії, біології учні одержують основи знань, без яких неможливо оволодіти сучасною військовою технікою і зброєю, засобами захисту від зброї масового ураження. У процесі вивчення цих предметів учні знайомляться з впливом науково-технічної революції на розвиток військової техніки, розв'язують завдання, в змісті яких відображена військова тематика.

Велику роль у фізичній підготовці юнаків до військової служби мають уроки фізичної культури, де формуються якості, які необхідні солдатіві: висока працездатність, витривалість, чітка координація і точність рухів. Досвід роботи показує, що військово-патріотичне виховання учнів у дусі постійної готовності до захисту своєї Вітчизни необхідно проводити систематично, цілеспрямовано і наполегливо.

Складний процес громадянсько-патріотичного виховання здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи, вибір яких залежить від змісту та завдань виховної роботи, вікових особливостей вихованців з урахуванням основних напрямів діяльності учнів. Реалізувати це завдання в навчальному закладі можна тільки через різні форми виховних заходів. Зокрема, через формування світогляду, здорового способу життя, через відродження національних традицій, втілення духовних надбань українського народу,

через заходи спрямовані на зміцнення української родини та виховання любові до рідної землі.

1.4. Іноваційні форми національно-патріотичного виховання учнівської молоді

Основними формами національно-патріотичного виховання учнів є:

інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, інтелектуальні аукціони, ринги, вікторини, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії держави і права, створення книг, альманахів);

діяльнісно-практичні (творчі групи, екскурсії, свята, ігри-драматизації, огляди-конкурси, олімпіади);

інтеративні (фестивалі, гуртки);

діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування);

індивідуальні (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота тощо);

наочні (виставки творчості учнів, книжкові виставки, тематичні стенди тощо).

З метою організації національно-патріотичного та громадянського виховання учнівської молоді у навчальному закладі пропонуємо проводити:

лекції, бесіди, тренінги: «Я – громадянин-патріот незалежної держави України», «Пам'яті вдячні нащадки», «Зростаймо патріотами», «Мужність і відвага крізь покоління», «Моя рідна Україна», «Навчаємось захищати Батьківщину», «Бойові мистецтва козаків», «Знати і поважати Герб своєї Вітчизни, її прапор і гімн», «Наша вітчизна – Україна», «Державна символіка Батьківщини», «Твої права і обов'язки», «Патріотизм – нагальна потреба України», «Моя земля – земля моїх предків», «Україно, матінко моя», «Символи України», «І синє небо, і жовте колосся», «Народні символи», тощо; позакласні заходи, свята про видатних українців «Дівчина з легенди Маруся Чурай», «Пісня буде поміж нас», присвячений пам'яті видатного українського композитора Володимира Івасюка;

семінари, «круглі столи», конференції: «У пам'яті світ врятований», «Утверджувати ідеали культури миру – служити миру», «Люблю я свій народ – ціню його звичаї»;

уроки пам'яті: «Їх славні імена в літописі Великої Вітчизняної», «Зростаємо громадянами-патріотами землі, що Україною зветься», «Наша вулиця носить ім'я героя війни»; учнівські проекти «Я пам'ятаю! Я пишаюсь!»;

екскурсії до музеїв військових частин, установ, підприємств, вищих навчальних закладів, зустрічі з ветеранами війни, праці та військової служби, походи по місцях бойової слави, пошукова робота, предметні гуртки патріотичного спрямування;

акції з метою упорядкування меморіальних комплексів, пам'ятників, інших поховань захисників Вітчизни;

години спілкування: «Я – громадянин і патріот держави», «Я – українець!», «Можна все на світі вибирати сину, вибрати не можна тільки Батьківщину!», «Землякам – низький уклін і вічна пам'ять», «Тільки МИР», «Тільки тим історія належить, хто за неї бореться й живе»; проводити заходи, які виховують любов до української мови – «Свято рідної мови», «Шевченківське слово», «Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття», «Тиждень української мови»; конкурси «Я - україночка», фестивалі української пісні «Українська пісня єднає покоління»;

залучення молодіжних громадських організацій до соціального становлення підлітків, розвитку духовності та зміцнення моральних засад, виховання любові та поваги до історії свого народу;

співпраця із соціальними партнерами: громадськими організаціями, закладами культури і освіти щодо героїко-патріотичного виховання учнівської молоді, пропаганди кращих здобутків українського суспільства, виховання почуття гордості громадян за свою Батьківщину;

вивчення історії рідного краю і народу (історичне краєзнавство) – відвідування місць історичних подій (організуються екскурсії історичними місцями - Запоріжжя, Львів, Київ та ін.) вивчення літератури, збирання документів, організація виставок, складання історії свого роду, участь у роботі гуртків, святкування Дня Конституції України, Дня незалежності України та інших державних дат;

військово-патріотичне виховання – організація роботи патріотичних клубів, фестивалів патріотичної пісні до Дня козацтва, святкування Дня Перемоги, Дня Збройних Сил України, участь у військово-спортивних іграх, футквестах, участь в акції «Зірка пам'яті», молодіжних мітингах; організація учнівських акцій «Подарунок для солдата»; сьогодні дуже важливо відновити та сприяти створенню військово-патріотичних об'єднань, клубів та гуртків за інтересами у навчальному закладі;

виховання бережливого ставлення до природи – конкурс на кращий плакат «Бережи довкілля», екологічні акції, екскурсії, свята;

виховання правосвідомості – вивчення Конституції України, організація зустрічей з депутатами, працівниками правоохоронних органів, проведення дискусії: «Чи варто дотримуватись букви закону?», «Що значить бути патріотом?», конкурсів, рефератів з тем «Найважливіші функції Української держави», «Свобода та особиста недоторканість громадян» та ін.;

виховання засобами праці – соціально-проектна діяльність, аукціони, ярмарки, розширення зеленої зони біля центру, впорядкування та догляд за територією центру, участь у акції «За чисте довкілля», проведення операцій «Турбота», «Милосердя» та ін.; залучення учнів до роботи у таборі праці та відпочинку «Професіонал» на базі навчального господарства;

оформлення куточків державної символіки, де учні мають змогу ознайомитися з державними символами України – Гербом, Гімном,

Прапором; постійне виховання в учнів поваги до державних символів, розвиток в них свідомості справжніх громадян і патріотів своєї країни.

Велика роль у процесі формування патріотизму у молодого покоління належить бібліотеці навчального закладу.

У бібліотеці важливо оформити розгорнуті експозиції та книжково-ілюстративні виставки: «Якою є історія української Конституції», «Моя Земля - це незалежна Україна», «Незалежність держави і права молоді», «Майбутнє твоє, Україно!»; стенди «Україна незалежна: сторінки історії»; проводяться уроки державності: «Державні символи України», «Символіка нашого краю»; виховні години «Сторінками історії»; уроки історичної пам'яті «Історія української державності»; дискусії: «Яким я бачу майбутнє своєї держави?», «Жити за законами держави»; вечори запитань та відповідей: «Хто ми, чії сини, яких батьків, ким, за що закуті?», «Вони загинули в боротьбі за Українську державу». Дуже важливою умовою є ознайомлення учнів із видатними людьми міста, району, області. Тому в бібліотеці важливо проводити зустрічі із цікавими людьми, видатними постатями, які є гордістю нашого краю, України: «Екскурсія вулицями міста», «Поети рідного краю», «Видатний математик М. Вороний» та ін.

Ефективність патріотичного, громадянського виховання в позакласній діяльності значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, методів та форм його організації. Пріоритетну роль доцільно відводити активним методам, застосування яких ґрунтується на демократичному стилі взаємодії, сприяє формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До таких методів відносять: соціально-проектну діяльність, ситуаційно-рольові ігри, соціограму, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, ігри-драматизації, створення проблемних ситуацій та ситуацій успіху, аналіз конфліктів та моделей стилів поведінки.

Найвищою цінністю на Землі є людина. Виховання людини, формування особистості є невід'ємною частиною культури суспільства. Українська держава ставить на порядок денний надзвичайно важливе і невідкладне завдання - виховання справжнього патріота рідної землі із сформованою громадською компетентністю.

Висновки

Проблема національно-патріотичного виховання має бути у центрі уваги педагогів. Необхідно сприяти формуванню патріотичності в особистості. Варто звернути більшу увагу на заходи патріотичного виховання (спрямування) у ПТНЗ та активно залучати до них учнів, так як навчальний заклад виступає джерелом не тільки знань, а й зміни стилю свідомості, поведінки та мислення сучасного молодого покоління. Важливо не просто виховати особистість, яка матиме певні знання, уміння та навички необхідні для майбутньої професійної діяльності, а й патріотично налаштовану особистість, яка здатна активно діяти у суспільстві.

Слід визначити, що такі чинники, як мова, традиції, звичаї, обряди, історичне минуле, правова обізнаність, дотримання принципів народності, поінформованість щодо сучасної ситуації в країні відіграють важливу роль у вихованні громадянина-патріота та сприятимуть ефективності процесу патріотичного виховання учнівської молоді в умовах професійно-технічного навчального закладу.

Список використаної літератури

1. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі, К., Освіта 2007. – 130 с.
2. Арчажникова Л.Г. Теорія і методика виховання. Програма для вищих педагогічних учбових закладів - Ужгород, 1991. 309.С.
3. Виховання громадянина: Сутність громадянського виховання / П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарева, Л. Крицька // Шкільна бібліотека. – 2003. – № 8. – С. 3-19.
4. Вишняк М. Патріотичне виховання учнів за допомогою української мови та літератури // Рідна школа. – 2001. – № 9. – С. 25-28.
5. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 9-14.
6. Дубина М. Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді // Освіта України. – 2006. – №8. – С. 5.
7. Івашковська В. Стратегія, методика та концептуальні засади військово-патріотичного виховання школярів // Рідна школа. – 2002. – № 11. – С. 26-30.
8. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності// Дошкільне виховання. – 2003. - №2. – С.3-8.
9. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді// Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641.
10. Петренко О., Дежнюк Г. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді // Позакласний час. – 2005. – №3-4. – С. 28-29.
11. Чорна К. Громадянське виховання – нагальна потреба України // Освіта України. – 2000. – 20 грудня. – С. 5.

Додаток

Виховна програма «Я – патріот, я – громадянин України» Державного навчального закладу «Бердянський центр професійно-технічної освіти».

Головним завданням виховання учнів Державного навчального закладу «Бердянський центр професійно-технічної освіти» є формування національної свідомості учнів з осмисленою громадянською, патріотичною позицією, а також розвиток творчості, особистісного потенціалу, турбота про здоров'я кожного з вихованців.

Створення у навчальному закладі умов для виховання учнівської молоді, здатної успішно жити в оновленому суспільстві, забезпечення виховання національної свідомості.

«Бердянський центр професійно-технічної освіти» є творчою лабораторією педагогів, що мають на меті розробити модель громадянсько-патріотичного виховання учнівської молоді. Навчальний заклад працює над тим, щоб кожен учень відчував себе причетним до долі України (через свою причетність до повсякденного життя своєї родини, кола друзів, села і його громади), відзначався національною гідністю. А для досягнення цієї мети педагоги проводять змістовну навчально-виховну роботу. З метою розвитку та вдосконалення системи громадянсько-патріотичного виховання у навчальному закладі започаткована виховна програма «Я – патріот, я – громадянин України».

Мета виховної програми: виховання учня як громадянина України, національно свідомої, фізично здорової, життєво і соціально компетентної особистості, здатної самостійно приймати рішення у різних життєвих ситуаціях.

Завдання виховної програми:
Формування в особистості поваги до закону та переконаності в тому, що кожен громадянин України несе особисту відповідальність за свою державу;

- формування в особистості почуття патріотизму, національної гідності, поваги до рідної мови;
- формування в особистості прагнення до фізичної досконалості, вироблення навичок здорового способу життя;
- = формування в особистості високиморальних якостей, роду, народу, місця, де народився;
- формування почуття любові до рідного краю, його національних цінностей;
- = знання та дотримуватися правил здорового способу життя; чок на здоров'я людини;
- виховання моральних якостей: чуйності, справедливості, чесності, правдивості, гідності, милосердя, взаємодопомоги, товариськості, поваги до особистості;

- виховання розуміння необхідності гармонійного співіснування людини і природи, інтересу до пізнання природи, естетичного почуття до неї, берегти і примножувати її багатства.

Форми роботи щодо реалізації виховної програми: бесіди, диспути, анкетування, години спілкування, позакласні заходи, свята, зустрічі, тренінги, науково-практичні конференції, спортивні змагання, колективні творчі справи, екскурсії.

Виховні завдання

Загальні виховні завдання	Конкретні виховні завдання
1.Формування в особистості поваги до закону та переконаності в тому, що кожен громадянин України несе особисту відповідальність за свою державу.	1.Виховання почуття поваги до державних символів, духовних і громадських цінностей. 2.Знання та усвідомлення необхідності дотримуватись конституційно-правових норм. 3.Формування в учнів громадських переконань, суспільних норм культури поведінки. 4.Усвідомлення значущості української мови і ставлення до неї як до духовної цінності.
2.Формування в особистості почуття патріотизму, національної гідності.	1.Усвідомлення національної ідеї. 2.Виховання почуття гордості та поваги до своїх батьків, роду, народу, місця, де народився. 3.Формування почуття любові до рідного краю, його національних цінностей.
3.Формування в особистості високих моральних якостей.	1.Виховання в учнів свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності. 2.Уміння дотримуватись правил здорового способу життя (дотримання правил гігієни і рухового режиму, пристосування до змін навколишнього середовища, розпізнавання прекрасного в оточенні і в самій людині). 3.Знання наслідків негативного впливу шкідливих звичок на здоров'я людини.
4.Формування в особистості прагнення до фізичної досконалості, вироблення навичок здорового способу життя.	1.Виховання моральних якостей: чуйності, справедливості, чесності, правдивості, гідності, милосердя, взаємодопомоги, товариськості, поваги до особистості. 2.Виховання розуміння необхідності гармонійного співіснування людини і природи, інтерес до пізнання природи, естетичні почуття до неї.

План заходів програми «Я - патріот, я – громадянин України»

Завдання	Способи та форми реалізації	Відповідальні	Терміни
<p>Виховання почуття поваги до державних символів, духовних і громадських цінностей</p>	<p>Бесіда «Що необхідно знати про національну символіку»</p>	<p>класні керівники, педагог-організатор</p>	<p>вересень</p>
	<p>Позакласний захід «У нас одна Батьківщина-наша Україна»</p>	<p>педагог-організатор, викладач історії</p>	<p>жовтень</p>
	<p>Складання твору-роздуму «Я-громадянин України»</p>	<p>викладачі української мови і літератури</p>	<p>січень</p>
	<p>Година спілкування «Що означає бути незалежним для нашої держави»</p>	<p>класні керівники</p>	<p>квітень.</p>
	<p>Творча виставка «Знай і люби свій край»</p>	<p>педагог-організатор</p>	<p>щорічно</p>
	<p>Тренінг «Я патріот України»</p>	<p>педагог-організатор</p>	<p>лютий</p>
	<p>Година спілкування «Українці за кордоном. Що таке діаспора?»</p>	<p>викладач історії</p>	<p>травень</p>
<p>Знання та усвідомлення необхідності дотримуватись конституційно-правових норм</p>	<p>Диспут «Як ви розумієте й співвідносите поняття «свобода» та «відповідальність»</p>	<p>педагог-організатор, дільничний інспектор</p>	<p>листопад</p>
	<p>Година спілкування «Підліток і Конституція»</p>	<p>класні керівники</p>	<p>лютий</p>

	Прес-конференція «Мої права, мої обов'язки»	класні керівники, педагог-організатор	грудень
	Обговорення телепередач, статей на правову тематику.	класні керівники, педагог-організатор	протягом року
	Зустріч з дільничним інспектором	заступник директора з ВР	щороку
	Прес-шоу «Права дітей на особливу турботу»	класні керівники, практичний психолог	березень
	Година спілкування «Істина, свобода та відповідальність»	викладач правознавства	листопад
	Диспут "Чи захищені права дитини у нашій державі?"	викладач правознавства	лютий
	Бесіда «Ти - людина, а значить маєш право»	практичний психолог	грудень
	Вечір «Ти знаєш, що ти людина?»	класні керівники, педагог-організатор	грудень
Формування в учнів громадських переконань,	Година спілкування «Всі народи України живуть в	класні керівники	грудень

суспільних норм культури поведінки	злагоді й мирі»		
	Конкурс плакатів на тему: «Кожна дитина має право»	класні керівники	березень
	Вікторина «Чи знаєш ти свій край?»	викладач історії, викладач географії	вересень
	Бесіда «Великий дім - держава»	викладач правознавства	лютий
	Фестиваль фотознімків «Моя країна моїми очима»	педагог-організатор	жовтень
	Тренінг «Немає прав без обов'язків»	викладач правознавства, практичний психолог	квітень
	Конкурс ерудитів «Що я знаю про Україну?»	викладач історії, викладач географії	жовтень
Гра-подорож «У країні рідної мови»	викладачі української мови і літератури	листопад	
Знання та володіння українською мовою	Свято «Мово рідна, слово рідне»	викладачі української мови та літератури	листопад
	Конкурс юних декламаторів «Диво калинове, рідна	викладачі української мови та	лютий

	наша мово»	літератури	
	Позакласні заходи: «Шевченкове слово» «Ми чуємо тебе, Кобзарю крізь століття»	заступник директора з ВР, викладачі української мови та літератури	березень лютий
	Фестиваль української пісні «Пісня єднає покоління»	заступник директора з ВР, педагог- організатор	лютий
	Конкурс «Я україночка»	викладачі української мови та літератури	листопад
	Засідання літературної студії «Мистецтво слова"(конкурс юних поетів)»	викладачі української мови та літератури	лютий
	Зустрічі з поетами Бердянська	бібліотекар	листопад
	Вікторина «Чи знаю я свою мову?»	викладачі української мови та літератури	лютий

План заходів "Мій рідний край-моя земля"

Завдання	Способи та форми реалізації	Відповідальні	Терміни
Усвідомлення національної ідеї	Усний журнал «Видатні особистості рідного краю»	класні керівники	вересень
	Година спілкування «Можна все на світі вибирати, сину,	класні керівники	травень

	<p>вибрати не можна тільки Батьківщину»</p> <p>Вечір пам'яті «Пісня буде поміж нас» (до 60-річчя з дня народження Н.Яремчука) Позакласний захід «Моя найкраща в світі сторона-чарівна, неповторна Україна»</p> <p>Тренінг «Моя земля-земля моїх батьків»</p> <p>Зустрічі «Видатні люди мого краю»</p> <p>Трудові сюрпризи «Поспішаймо до оселі ветерана»</p>	<p>класні керівники</p> <p>викладачі української мови та літератури</p> <p>педагог-організатор</p> <p>бібліотекарі</p> <p>педагог-організатор</p>	<p>лютий</p> <p>листопад</p> <p>квітень</p> <p>щороку</p> <p>лютий</p>
<p>Виховувати почуття гордості та поваги до своїх батьків, роду, народу, місця, де народився</p>	<p>Свято «Домашнє вогнище родини»</p> <p>Родинні зустрічі «Історія моєї родини в історії мого краю»</p> <p>Виставка сімейних альбомів</p> <p>Пошукова робота «Легенди мого краю»</p> <p>Походи стежками рідного краю «Мій край - дивовижний»</p>	<p>педагог-організатор</p> <p>класні керівники педагог-організатор</p> <p>педагог-організатор</p> <p>викладач історії</p> <p>заступник директора з ВР</p>	<p>жовтень</p> <p>травень</p> <p>квітень</p> <p>протягом року</p> <p>щороку</p>

Формувати почуття любові до національних цінностей	Година спілкування «Україна – єдина країна»	класні керівники	вересень
	КВК «Кожному мила своя сторона» Фотовиставка «Рідні серцю місця мого краю»	класні керівники педагог-організатор	жовтень березень
	Бесіда «Не забувай свій рід. Бережи честь роду!»	викладач історії	травень
	Тренінг «Нас багато, а Батьківщина-одна»	педагог-організатор	вересень
	Свято «Мій рідний край ні з чим не порівняти»	педагог-організатор	лютий
	Брейн-ринг «Історія та сучасність рідного краю»	педагог-організатор	квітень

План заходів "Я-за здоровий спосіб життя"

Завдання	Способи та форми реалізації	Відповідальні	Терміни
Уміння дотримуватись здорового способу життя(дотримання правил гігієни, рухового режиму, пристосування до змін навколишнього середовища, розпізнавання прекрасного в оточенні і в самій людині)	Бесіда «Чистота-запорука здоров'я»	викладач біології	жовтень
	Веселі естафети «Козацькі забави»	керівник фізичного виховання	щороку
	Анкетування «Пізнай себе»(про здоровий спосіб життя)	практичний психолог	вересень
	Бесіда «Я та моє здоров'я»	фельдшер	березень
	Зустріч з дільничним лікарем	фельдшер	травень
	Тренінг «Ні -	практичний	вересень

	шкідливим звичкам!»	психолог	
	Гра-експрес «У здоровому тілі - здоровий дух»	керівник фізичного виховання	березень
	Диспут «Здоров'я – це спадщина чи власне надбання?»	педагог-організатор	квітень.
	Година спілкування: «У людини все має бути прекрасним і тіло, і душа, і думки»	класні керівники	травень
	«Встанови годівничку»	педагог-організатор	березень
	Фотовиставка «Мальовнича Україна»	педагог-організатор	травень
	Літературно-музична композиція «На Чорнобиль журавлі летять...»	класні керівники педагог-організатор	квітень
Знати наслідки негативного впливу шкідливих звичок на здоров'я людини	Година спілкування «Шкідливі звички: тютюнопаління»	Класні керівники	вересень
	Тренінг: «Як навчитись стримуватись»(про шкідливі звички)	практичний психолог	листопад
	Зустріч з лікарем «Профілактика інфекційних захворювань»	фельдшер	березень
	Бесіда «Чистота рук-запорука здоров'я»	класні керівники	лютий
	Диспут «Тютюн: користь чи шкода?»	педагог-організатор	грудень.
	Вікторина «Таємниці людського організму»	фельдшер	квітень.
	Тренінг «Шкідливі	практичний	вересень

	звички чи життя собі на втіху»	психолог	
	Рольова гра «Не робіть моїх помилок»	викладач біології	лютий.
	Виступ агітбригади «Зупинимо СНІД,поки він не зупинив нас»	викладач біології	грудень

План заходів "Найвища моральна цінність-людська гідність"

Завдання	Способи та форми реалізації	Відповідальні	Терміни
Усвідомлення моральних якостей: чуйності, чесності, правдивості, справедливості, гідності, взаємодопомоги товарищкості, поваги до особистості	Тренінг «Вихована людина. Яка вона?»	класні керівники педагог-організатор	жовтень
	Бесіда з елементами самооцінки «Бути совісним означає...»	класні керівники	лютий
	Година спілкування «Чужого горя не буває»	класні керівники	травень
	Тренінг «Як навчитись стримуватись»	заступник директора з ВР	квітень
	Година спілкування «10 заповідей людяності»	педагог-організатор	жовтень
	Акція «Милосердя»(допомога самотнім людям, інвалідам; концерт для дітей-інвалідів, дитячих будинків) Бесіда «Уміє жити для людей»	педагог-організатор класні керівники класні керівники	щороку травень

Бережливе ставлення до природи	Екологічна вікторина «Знай, люби,бережи»	викладач біології	вересень
	Година спілкування: «Ви хотіли б знати про це?»	педагог-організатор	січень
	Усний журнал «Екологічні катастрофи»	викладач біології	квітень.
	Акція «За чисте довкілля»	класні керівники	щороку